

Борисов Н. М.,
курсант факультету забезпечення
державної безпеки, Київський
інститут Національної гвардії
України
(м. Київ, Україна)

Науковий керівник:

Бейкун А. Л.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правового
забезпечення та правоохоронної
діяльності факультету забезпечення
державної безпеки,
Київський інститут Національної
гвардії України
(м. Київ, Україна)

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ ЗАХИСТУ

Як відомо, у сучасному світі інформація перетворилася на один із головних стратегічних ресурсів. Вона впливає не лише на економіку та політику, а й на стан суспільної свідомості, формування цінностей і, навіть, національну ідентичність. Саме тому питання інформаційної безпеки в Україні посідає провідне місце в системі національної безпеки. Держава розглядає захист інформаційного простору як необхідну умову збереження суверенітету, недоторканності кордонів та стабільності суспільства.

У наш час теорію інформаційної безпеки та її правових основ активно розвивають: І. М. Сопілко, О. М. Степко, Б. А. Кормич, М. О. Шевчук та інші дослідники.

У науковій літературі немає єдиного підходу до визначення сутності інформаційної безпеки. Частина дослідників тлумачить її досить вузько: переважно як комплекс технічних і програмних засобів, що забезпечують конфіденційність та захист даних у комп'ютерних мережах. Так, І. М. Сопілко зазначає, що інформаційна безпека - це сукупність методів і інструментів, які застосовуються для захисту конфіденційної інформації від модифікації, знищення чи несанкціонованого доступу [1, с. 111].

Водночас, існують й інші трактування цього поняття. Зокрема, О. М. Степко визначає інформаційну безпеку через два основні аспекти: по-перше, як захист внутрішньої інформації, що включає забезпечення її якості, надійності та збереження від розголошення; по-друге, як контроль над інформаційними потоками, обмеження поширення провокаційних і ворожих матеріалів, а також

захист національного інформаційного простору від зовнішньої інформаційної агресії [2, с. 91].

Б. А. Кормич підходить до цього питання з позицій виключно домінанти правового регулювання. На його думку, інформаційна безпека - це захищеність правових норм, які визначають порядок функціонування інформаційних процесів у державі, що гарантує умови існування й розвитку людини, суспільства та держави відповідно до положень Конституції [3, с. 142].

Цікаву позицію висловлює також М. О. Шевчук, який пропонує виділити кілька наукових підходів до розуміння цього явища. Статичний підхід визначає безпеку як стан захищеності інформації та інформаційного середовища, а також як систему гарантій. Діяльнісний підхід акцентує увагу на процесуальній складовій, тобто, - на здатності держави здійснювати реальний захист національних інтересів. Комплексний підхід поєднує обидва зазначені виміри. Дослідник підкреслює, що інформаційну безпеку доцільно розглядати як безперервну діяльність компетентних органів, спрямовану на попередження й нейтралізацію загроз у сфері інформації, застосування активних заходів впливу, а також як систему умов, що забезпечують реалізацію такої діяльності у довгостроковій перспективі [4, с. 138]

Як відомо, правові основи у сфері інформаційної безпеки закріплені в низці спеціальних законів. Базовим актом виступає Закон України «Про інформацію», який визначає принципи формування та використання інформаційних ресурсів, гарантії права громадян на доступ до інформації та механізми її захисту. У цьому документі підкреслюється баланс між правом на свободу слова та необхідністю охорони національних інтересів, а також встановлюється коло відомостей, що становлять обмежений доступ [5].

Особливе місце посідає Закон «Про державну таємницю». Він регламентує порядок віднесення інформації до категорії секретної, визначає рівні секретності, а також процедури її збереження, поширення та передачі. Практика показує, що саме на основі цього закону формуються спеціальні інструкції та стандарти роботи з даними в державних органах і на підприємствах оборонно-промислового комплексу. Окремо варто зазначити, що обмеження доступу до державної таємниці завжди має супроводжуватися правовими гарантіями, аби уникнути зловживань владою та порушення конституційних прав громадян [6].

У цифрову епоху питання безпеки не обмежуються лише захистом секретної інформації. Нові виклики пов'язані з кіберзагрозами - атаками на інформаційні системи органів влади, банківських установ, об'єктів критичної інфраструктури. Для реагування на такі ризики у свій час був ухвалений Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [7]. Він визначає суб'єктів у сфері кіберзахисту (Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації, Служба безпеки України, Національна поліція України), а також запроваджує механізми координації між державою та приватним сектором. У практичному вимірі це означає створення кіберцентрів моніторингу, розвиток системи обміну інформацією про інциденти та підготовку спеціалістів із кіберзахисту.

Разом із тим, реальна ефективність цих законів залежить від належного правозастосування. В умовах повномасштабної війни проти України саме практика показала, що формальні норми повинні підкріплюватися сучасними технологіями та міжнародною співпрацею. Прикладом є участь України в ініціативах Європейського Союзу щодо кіберстійкості та обмін даними з партнерами по НАТО. Також зростає роль судової практики, яка поступово формує правові стандарти балансування між безпекою держави та правами людини у сфері інформаційних відносин [8, с. 155-156].

Підсумовуючи, можна зазначити, що інформаційна безпека стала невід'ємною складовою національної безпеки України. Вона базується на поєднанні законодавчих механізмів («Про інформацію», «Про державну таємницю», «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України»), інституційної інфраструктури та практичного досвіду застосування правових норм. Виклики цифрової доби змушують постійно вдосконалювати правову систему, адже від її ефективності залежить захист стратегічних інтересів держави та стабільність розвитку суспільства.

Практика останніх років показує, що ефективність цих законів залежить не лише від формальних норм, а й від здатності держави впроваджувати сучасні технології, взаємодіяти з міжнародними партнерами та оперативно реагувати на нові ризики. Особливу актуальність це має в умовах гібридної війни та зростання кількості кіберзагроз.

Таким чином, забезпечення інформаційної безпеки потребує постійного вдосконалення правових механізмів, розвитку інституційної спроможності та зміцнення співпраці з міжнародними структурами. Лише комплексний підхід дозволить ефективно протидіяти інформаційним і кібернетичним загрозам та гарантувати стабільний розвиток держави і суспільства.

Список використаних джерел:

1. Сопілко І. М. Інформаційна безпека та кібербезпека: порівняльно-правовий аспект. *Юридичний вісник*. 2021. № 2 (59). С. 110-115.
2. Степко О. М. Аналіз головних складових інформаційної безпеки держави. *Науковий вісник Національного авіаційного університету*. 2011. Том 1. № 3. С. 90-99.
3. Кормич Б. А. Організаційно-правові основи політики інформаційної безпеки України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Національний ун-т внутрішніх справ. Х., 2004. URL: <http://www.disslib.org/orhanizatsiyno-pravovi-osnovu-polityku-informatsiynoyi-bezpeky-ukrayiny.html> (дата звернення: 14.10.2025).
4. Шевчук М.О. До питання генези поняття інформаційної безпеки як складової національної безпеки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2023. Т.2. № 78. С. 134-139. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/285994/280058> (дата звернення: 14.10.2025).

5. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#> (дата звернення: 14.10.2025).
6. Про державну таємницю: Закон України від 21 січня 1994 року № 3855-ХІІ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3855-12> (дата звернення: 14.10.2025).
7. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення: 14.10.2025).
8. Скочиляс-Павлів О. Правові механізми забезпечення інформаційної безпеки в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». 2024. Том 11, № 2 (42). С. 151-158.